

Barns språkstimulering med hjelp av alternativ supplerende kommunikasjon

«På hvilken måte ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen?»

Iselin Megård

[kandidatnummer: 42]

Bacheloroppgave BDBAC4900

Trondheim, april 2022

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Jeg startet min utdanning på deltid for snart fire år siden ved Dronning Mauds minne høyskole. Som pedagog, har jeg utviklet meg enormt i takt med emner, pensum, forelesninger, praksis og erfaringene jeg har gjort meg underveis i studieløpet, kombinert med full jobb i barnehage.

Jeg har lært masse om profesjonen, og har mange tanker rundt min jobb som barnehagelærer etter endt utdanning. For hvert år og hver praksis, redigerer jeg og legger til nye tema rundt grunnsynet mitt. Er det noe jeg har lært etter å ha jobbet flere år i barnehage, og i løpet av dette studiet, er det at jeg aldri vil bli ferdig utlært i dette yrket. Jeg kan alltid utvikle meg og utfordre meg selv på nye ting. Grunnsynet mitt kommer nok til å utvikle seg enda mer etter endt utdanning også, og det handler nok om erfaringene jeg gjør meg underveis og hvilket syn jeg sitter med etter å ha erfart nye ting, som jeg lagrer i min erfaringsbank og tar med meg videre i arbeidet med barn.

Jeg vil med dette takke Dronning Mauds minne høyskole for veiledning, refleksjoner og tilbakemeldinger i løpet av disse årene. Jeg har møtt engasjerte lærere og medstudenter, som har bidratt til en stor læringsprosess hos meg. Jeg vil også benytte anledningen til å takke min mann og mine barn, som har støttet meg og oppfordret meg til å begynne dette studiet. Jeg vil også takke barnehagen jeg fikk lov å observere i, og ikke minst det spennende intervjuet jeg hadde med pedagogisk leder om sine tanker og refleksjoner rundt språkarbeid med barn. Jeg vil også takke mine medstudenter som har støttet meg, veiledet meg og bidratt til store refleksjonsprosesser hos meg i løpet av studiet. Jeg vil også takke mine veiledere i denne bacheloroppgaven Marianne Johnsen Ryen og Atle Krogstad.

Helt til slutt vil jeg spesielt takke min sønn Trym, som gjennom sin uttrykksmåte, har inspirert meg til å skrive denne oppgaven.

Tusen takk!

April 2022

Iselin Megård

Innholdsfortegnelse

Forord	s. 1
1. Innledning	s. 3
1.1 Presentasjon av tema.....	s. 3
1.2 Presentasjon av problemstilling.....	s. 4
1.3 Oppgavens oppbygging.....	s. 5
2. Teori	s. 6
2.1 Barnets språkutvikling – barnets tilegnelse av språk.....	s. 6
2.2 ASK- Alternativ supplerende kommunikasjon.....	s. 8
2.3 Språkstimulering og språkarbeid i barnehagen.....	s. 10
2.4 Inkludering og medvirkning.....	s. 12
3. Metode	s. 13
3.1 Valg av metode.....	s. 13
3.2 Intervju	s. 14
3.3 Observasjon.....	s. 14
3.4 Planlegging av datainnsamling.....	s. 15
3.5 Utvalg av informanter.....	s. 16
3.6 Beskrivelse av gjennomføring.....	s. 17
3.7 Analyse.....	s. 18
3.8 Metodekritikk.....	s. 18
3.9 Etske retningslinjer.....	s. 20
4. Presentasjon av funn og drøfting	s. 21
4.1 Tidlig innsats og førstehåndserfaringer.....	s. 21
4.2 Individuelle forskjeller.....	s. 24
4.3 Felles språk.....	s. 25
4.4 Fellesskap og tilhørighet.....	s. 26
4.5 Kunnskap og kompetanse.....	s. 27
5. Avslutning	s. 29
6. Litteraturliste	s. 30
7. Vedlegg	s. 32
7.1 Informasjon- og samtykkeskjema.....	s. 32
7.2 Intervjuguide.....	s. 35

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Temaet jeg har valgt, er språkstimulering. Jeg synes det er et spennende tema å jobbe med i barnehagen, og har lyst å lære mer. I tredje års- praksis var jeg på en avdeling med 19 barn. Ingen hadde styrkning på seg eller hadde hjelpemidler, men på avdelingen brukte personalet alternativ supplerende kommunikasjon (ASK) aktivt i barnehagehverdagen. Som for eksempel i samlingsstund, garderobe og ved toalett. Jeg har mest erfaring med at ASK kun blir aktivt brukt når det er et barn på avdelingen som har dette som et kommunikasjons hjelpemiddel. Jeg har ofte da også erfart at det er kun barnet og de voksne som bruker ASK aktivt, men at de andre barna bare ser det visuelt, men ikke aktivt tar det i bruk, annet enn en eventuell dagsplan ved samlingsstund.

Alternativ supplerende kommunikasjon har også vært en stor del av hverdagen min på hjemmebane de siste syv årene, da mitt barn er non-verbalt, og vi prøver ut ASK som felles språk hjemme. Både fysisk og digitalt. Jeg har alltid hatt en stor interesse innenfor det spesialpedagogiske feltet. Ikke minst er det lærerikt og spennende å jobbe i ett tverrfaglig samarbeid med andre instanser. Det er kjempespennende å jobbe med enkeltbarn, og inkludere resten av barnegruppen inn i dette arbeidet. Inkludering og medvirkning står sterkt hos meg i arbeidet med barn.

Temaet jeg har bestemt meg for å skrive om, er i utgangspunktet innenfor det spesialpedagogiske feltet. Barn i barnehagealder som mottar spesialpedagogisk hjelp, er som oftest i barnehagen, på en avdeling og i en barnegruppe. Barn tilbringer mye tid i barnehagen og mye av barndommen skjer akkurat der. I rammeplan for barnehagen, herunder barnehagens verdigrunnlag, står det «Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som gjenspeiles i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Jeg vil med denne oppgaven se på hvordan ASK som felles språk kan fungere som et ledd i å inkludere alle barn, i et felleskap.

Alternativ supplerende kommunikasjon er i utgangspunktet et spesialpedagogisk verktøy, og jeg vil undersøke hvordan et kommunikasjons hjelpemiddel som ASK, kan fungere som et språkstimulerende verktøy for alle barn i barnehagen, og spesifikt på hvilken måte. Gjennom hele barnehagedagen kommuniserer vi. Ifølge Andresen sender vi ut signaler som tolkes og

fortolkes ubevisst eller bevist av omgivelsene våre (Andresen, 2020, s. 8). Videre trekker Andresen frem at barn med språkvansker kan bli avvist i lek med jevnaldrende, da det kan skje en kommunikasjonsvikt (Andresen, 2020, s. 46). Som nevnt er det flere eksempler på hva ASK er. I denne oppgaven fokuserer jeg primært på bildesymboler og tegn- til tale. I forkant av oppgaven, tenkte jeg i utgangspunktet å fokusere på bildesymboler som språkstimulering. Dette endret seg da jeg var i barnehagen for å observere og intervju en pedagogisk leder. Der ble det klart for meg at det ble brukt om hverandre.

Jeg mener temaet jeg skriver om har en stor relevans for barnehagen, da et felles språk i en barnegruppe har mye å si for sosial samhandling, blant annet gjennom leken. Gjems hevder at leken er sentral for språkstimulering (Gjems, 2018, s. 51). Dette fordi i leken samhandler barn primært med hverandre, og dette innebærer at leken er en viktig aktivitet for kognitiv og språklig utvikling (Gjems, 2018, s. 51). I barnehagehverdagen møter vi ei barnegruppe med ulike forutsetninger og behov. I rammeplan for barnehagen, om barns medvirkning står det at «Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning og måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov (Kunnskapsdepartementet, 2017, s 21).

Dette temaet mener jeg også er dagsaktuelt. Dette med utgangspunkt i mangfoldet som er i barnehagen. I arbeidet vi gjør i barnehagen, må vi legge til rette for å inkludere alle barn, uansett forutsetninger, inn i fellesskapet. Enten det er barn med spesifikke kommunikasjonsvansker, minoritetsspråklige barn som ikke har norsk som førstespråk, eller barn som ikke har uttalte kommunikasjonsvansker. Som et inkluderende arbeid i barnehagen, skal vi legge til rette for å la barna kommunisere på sin uttrykksmåte. Denne oppgaven er helt sentral i barnehagen etter mitt syn, da oppgaven setter lys på likeverdig deltakelse i arbeidet med språk i barnehagen.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen jeg har valgt er:

«På hvilken måte ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen?».

Dette med bakgrunn i min fascinasjon for hvordan alternativ supplerende kommunikasjon ble aktivt brukt på en avdeling, på den måten som de gjorde i barnehagen jeg hadde praksis i. Jeg undrer derfor over om ASK fungerer godt som språkstimulering for alle barn i barnehagen,

uansett forutsetning. Ved at de brukte ASK aktivt, uten å ha et barn med ekstra styrkning på seg. Drar alle barn nytte av ASK? Dette skal jeg prøve å finne svar på ved å forske på hvordan en avdeling tar i bruk ASK i sin barnehagehverdag for alle barna på avdelingen.

1.2 Oppbygging av oppgaven

For å svare på problemstillingen min, vil jeg ved hjelp av et teoretisk grunnlag, og en kvalitativ tilnærming, undersøke på hvilken måte alternativ supplerende kommunikasjon kan støtte alle barns i deres språkutvikling i barnehagen. Oppgaven er delt inn i fire hovedkapitler som inneholder innledning, teori, metode og presentasjon av funn. I hvert enkelt hovedkapittel, har jeg fordelt innholdet i denne oppgaven inn i delkapitler for at det skal bli mer oversiktlig for leseren. I min kvalitative tilnærming til forskningen vil jeg i denne oppgaven metodetriangulere observasjon og intervju som metoder.

2 Teori

2.1 Barnets språkutvikling i barnehagealder- Barnets tilegnelse av språk

Barns språkutvikling er et stort tema, og jeg har i denne bacheloroppgaven valgt å fokusere på barnets utvikling med fokus på tilegnelse av språk. Ifølge Størksen (2018) avhenger menneskelig trivsel og velvære av å kunne være delaktig i sosiale sammenhenger. Vi mennesker lever, lærer, føler tilhørighet, trives og utvikler oss i sosialt samspill med andre. Den sosiale utviklingen til barnet danner også grunnlaget for utvikling innen flere andre områder, og for barnet betyr det at et godt samspill med andre, er avgjørende for god emosjonell, språklig, kognitiv og motorisk utvikling (Størksen, 2018, s. 79).

Gjems (2018) trekker fram at det viktigste redskapet vi har for å kommunisere med andre mennesker, er språket. Videre definerer hun språk som et system av symboler. Dette systemet fungerer slik at vi kan bruke symbolene til å formidle mening til både oss selv og andre (Gjems, 2018, s.11). Gjennom språket får vi uttrykke oss med det vi oppfatter, tenker og mener. Hun trekker også fram at hadde vi vært uten språk, hadde vi ikke hatt mulighet til å tilegne oss forståelse for ulike fenomener og hendelser (Gjems, 2018, s.15). Når vi tilegner oss et språk, skjer det en prosess som kommer av erfaringer vi gjør oss. Dette kan bidra til både hvordan vi vurderer og handler i en situasjon, eller hvordan vi for eksempel kan forstå en hendelse (Gjems, 2018, s. 12).

En teoretiker Gjems (2018) trekker fram er Lev Vygotskij. Vygotskij mente blant annet at språket bidrar til vår måte å forstå omgivelsene rundt oss på (Gjems, 2018, s.15). Vygotskij sitt syn på læring og utvikling, kalles for sosiokulturelt læringssyn. Et sosiokulturelt læringssyn handler om at mennesker lærer og utvikler seg i samhandling med andre, og i følge Høigård (2013) er det det rådende synet i dag (Høigård, 2013, s. 247). Vygotskij hevdet at erfaringer vi gjør oss oppstår på to plan. På det sosiale plan som inntreffer først, gjør barnet seg språklige erfaringer ved å samhandle med andre. Etter det kommer det intramentale plan, hvor barnet prosesserer erfaringer og de sosiale samspillene barnet har, ved å tenke. Dette handler i følge Vygotskij om ytre hendelser og indre prosesser (Gjems, 2018, s. 14). I barns utvikling og læring, er mentale og kognitive funksjoner som språk og tale, svært viktig. Vygotskij hevdet også at en viktig forutsetning for barns tilegnelse av språk og læring, er barnets tilegnelse av ordets mening (Gjems, 2018, s. 16). Høigård (2013) hevder at i et

sosiokulturelt perspektiv, blir det viktig å vurdere hvilket språkmiljø som tilbys barna, og om språkmiljøet er stimulerende nok til at barnet utvikler og lærer (Høigård, 2013, s. 247).

Høigård (2013) hevder at selve grunnlaget for språkutviklingen skjer allerede i barnets første leveår. Spedbarnet erfarer språklyder i det daglige samspillet med sine omsorgspersoner gjennom tale og sang (Høigård, 2013, s. 21). Videre trekker hun fram at barnets tidlige kommunikasjonsform er gjennom signaler som smil, ansiktsuttrykk, lyder og gråt (Høigård, 2013, s. 22). Alle disse kommunikasjonsmåtene handler om samspill. Barnets språkutvikling, som er barnets kognitive utvikling, skjer gjennom samspill med andre (Høigård, 2013, s. 23).

Ifølge Melby-Lervåg og Lervåg (2018) kan barns språkutvikling forstås som at det ikke er en enhetlig prosess, men som at flere utviklingsprosesser foregår hos barn nærmest parallelt (Melby- Lervåg og Lervåg, 2018, s. 154). Videre hevder de at språkutviklingen i barnehagealder bygger seg i all hovedsak på to ferdigheter. Den første er forståelse av lydene i språket. Den andre ferdigheten er forståelse av språkets innhold, betydningen av ord og oppbyggingen av språket (Melby- Lervåg og Lervåg, 2018, s. 154).

Melby-Lervåg og Lervåg (2018) trekker fram en annen ferdighet barnet må lære. Semantisk kompetanse, som betyr å mestre språkets innhold, også såkalt språkforståelse som omhandler at barnet lærer seg betydningen av ord (Melby-Lervåg og Lervåg, 2018, s. 155). I barnehagealder utvikler barnet også grammatiske ferdigheter, som vil si at barnet lærer seg reglene for bruk av språket. I dette innebærer også syntaktiske ferdigheter. Syntaktiske ferdigheter vil si at vi har kunnskap om hvordan ord settes sammen til setninger. Grammatiske ferdigheter innebærer også morfologi, som vil si at barnet lærer om hvordan ord er oppbygd og blir dannet av flere enheter (Melby-Lervåg og Lervåg, 2018, s. 155).

For at barnet skal lære seg betydningen av ordet, må barnet gjøre seg førstehåndserfaringer med ordet. I følge Høigård (2013) handler førstehåndserfaringer om at barnet får direkte, sansemessige erfaringer med referentene. En referent er et ord (Høigård, 2013, s. 163). For at barnet skal lære seg hva ordet betyr, må barnet selv gjør seg erfaringer og ha en voksen som støtter opp, og navngir referentene, ved snakke med barnet om erfaringene barnet gjør seg. Det at barnet erfarer selv med sine sanser, som berøring, lukt og smak, legger grunnlaget for selve begrepsdanningen (Høigård, 2013, s. 163).

I tillegg til dette spiller også arv og miljø en rolle for barnets språkutvikling. Melby- Lervåg og Lervåg (2018) trekker fram at språkstimulering som et godt effektivt tiltak for barnets språkutvikling (Melby- Lervåg, 2018, s. 156).

2.2 ASK- Alternativ supplerende kommunikasjon.

Alternativ supplerende kommunikasjon er ifølge Andresen (2020) en alternativ måte for barnet å kommunisere på (Andresen, 2020, s. 8). Eksempler på ASK er tegn støtte med håndtegn, grafiske symboler, kommunikasjonsverktøy som talemaskiner og det kan også være ett kroppslig uttrykk som andre må tolke. Et eksempel kan være at barnet hånd-leder for å kommunisere til en voksen eller et annet barn, hva barnet vil, eller vil ha.

I følge Statped (2021), er ASK for personer som må bruke andre måter enn tale, i kommunikasjon med andre (Statped, 2021). ASK er barnets språk, og alle trenger språk for å kunne utvikle seg. Et barn som har behov for ASK, mangler helt eller delvis tale, og trenger et verktøy for å kunne gjøre seg forstått og/eller for å forstå (Statped, 2021). En forutsetning for at barnet skal kunne ta i bruk alternativ supplerende kommunikasjon, er at barnet selv, og omsorgspersonene rundt, må få god opplæring i å kunne bruke det og hvordan det skal brukes. Det er også viktig at barnet som må ta det i bruk, har tilgang på dette språket i form av at det er konstant tilgjengelig.

ASK kan også ifølge Statped (2021) forstås som betegnelsen på et fagområde som er både tverrfaglig og pedagogisk. Dette fagområdet inneholder kompetanse og kunnskap om hva som må til, for personer som har behov for å bruke ASK, for å kommunisere best mulig (Statped, 2021).

Andresen (2020) viser til at Norge er et av få land i verden, som har lovverk som beskytter rettighetene til barn som mangler talespråk (Andresen, 2020, s. 23). Alternativ supplerende kommunikasjon er implementert i barnehagens samfunnsmandat ved at det er innlemmet i både barnehageloven og i rammeplan for barnehagen. I barnehageloven (2005, §39) står det «Barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon, skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen». Som barnehageloven sier, skal vi i barnehagen anerkjenne barns ulike kommunikasjonsuttrykk, herunder kommer også ASK inn i bildet.

Innledningsvis viste jeg til to alternative kommunikasjonsformer jeg kommer til å fokusere på i oppgaven. Den første er håndtegn i form av tegn til tale. Tegn til tale kan forstås som norsk med tegnstøtte ved bruk av hender, og er et hjelpemiddel som primært skal være et supplement for barn med kommunikasjonsvansker. Målet med tegn til tale, er ifølge Andresen (2020) at barnet på sikt skal lære å utvikle et talespråk (Andresen, 2020, s. 32). Ved å ta i bruk tegn til tale, sikrer vi at barnet uansett utvikler en kommunikasjonsform barnet kan dra nytte av. Andresen (2020) viser til at ved å aktivt bruke tegn til tale, kan det være til fordel for flere barn når det kommer språkforståelse, som igjen er positivt for barnets språkutvikling (Andresen, 2020, s. 32). Når vi tar i bruk tegn til tale, blir det konkret ved at språket blir mer visuelt tydeliggjort for barna.

Den andre alternative kommunikasjonsformen, er symbolkort. Også kjent som grafiske symboler. Ved å bruke symboler, visualiserer vi språket i form av konkrete bilder (Andresen, 2020, s. 38 og s. 39). Symbolkort blir brukt og organiseres på ulike måter. Det kan være i form av at en voksen og et barn har en hempe med flere symbolkort, eller i en dagstavle, tematavle, kommunikasjonsbøker eller digitale hjelpemidler som nettbrett eller talemaskiner.

Tematavle er et godt eksempel på ASK i bruk, sammen i samspill. Tematavle er grafiske symboler som er organisert sammen på et ark (Andresen, 2020, s.40). Symbolene vi velger organiseres da i form av et tema, som vil si at symbolene har en sammenheng. Eksempler på tematavler kan handle om for eksempel dagen i dag, karneval, prosjektarbeid, håndvask og stell. Når vi snakker med barnet rundt en tematavle pekeprater vi. Pekepratting er i følge Statped (2022), når vi peker på symbolene og prater samtidig. Dette konkretiserer samtalen for den som har behov for å ta i bruk tematavlen (Statped, 2022).

Andresen (2020) viser til flere fordeler ved at alle barn på en avdeling tar i bruk ASK, og det kan føre til mange gevinster i barnegruppa (Andresen, 2020, s. 51). Selv om barnet kanskje ikke har åpenbare kommunikasjonsvansker, kan allikevel barn dra nytte av ASK. Barn lærer og inkluderes i felleskapet, ved å delta aktivt i samspill med andre, og Andresen (2020) hevder at vi lærer språk ved å bruke språk (Andresen, 2020, s. 51). Dette bidrar til positive bekræftelser på seg selv. En barnegruppe er ofte sammensatt av barn med ulike forutsetninger. Noen barn kan store kommunikasjonsvansker, andre kan være minoritetsspråklige, og det kan også være barn uten uttalte kommunikasjonsvansker. Alle kan ha god nytte av ASK i barnehagen (Andresen, 2020, s. 46).

Ifølge Statped (2022) lærer barn av å se, høre, erfare og oppleve deres uttrykksform i bruk (Statped, 2022). Vi som voksne må derfor være gode språkmodeller i bruk av ASK og generelt. I en barnegruppe med ulike forutsetninger, er det nødvendig at personalet finner nødvendige metoder som personalet jobber aktivt med slik at det språkmiljøet tilrettelegges på en inkluderende måte (Andresen, 2020, s. 46). Det viktigste vi i personalet kan gjøre for barnegruppa, hvis ASK skal bli implementert, er at symbolene må være tilgjengelige. Dette gjelder uansett hvilket utviklingsnivå barnet befinner seg på, uansett hvilken måte barnet kommuniserer på og hvor lang tid barnet trenger for å lære å ta i bruk ASK (Statped, 2021). Andresen (2020) presiserer at hvis symbolene ikke er tilgjengelig for barna som trenger å bruke ASK som kommunikasjons hjelpemiddel, tar vi bort barnets stemme (Andresen, 2020, s. 40).

2.3 Språkstimulering og språkarbeid i barnehagen

Språkstimulering handler ifølge Selås (2017) om personalets arbeid med tiltak, aktiviteter og tilrettelegging overfor et barn, eller en hel barnegruppe (Selås, 2017, s. 185). Språkstimulering handler da om å øke eksponering for språk, og fokusere på de delene av språket som skal læres. Det handler også om å forbedre kommunikasjonen til barnet på språket, og tilføre barnets språklige erfaringer ved hjelp av å styrke barnets lyst og vilje til å kommunisere (Selås, 2017, s. 185).

For å bidra til å fremme barns språktilegnelse, finnes det mange kommunikasjonsformer. Eksempler på dette kan være gester, samspill med andre, litteratur, film, kunst og musikk. I barnehagen er høytlesning for barn en godt innarbeidet aktivitet i mesteparten av landets barnehager. Ved høytlesning får barnet gjøre seg viktige erfaringer, kunnskap og gode opplevelser (Gjems, 2018, s. 61). Hvis barnet ikke gjør seg disse erfaringene, kan det føre til at barnet går glipp av gode språkstimuleringssituasjoner og generelt positive, sosiale opplevelser med andre barn og personalet i barnehagen. Ved at personalet har høytlesning, blir barnet støttet opp om sin språkforståelse, språktilegnelse og tilegnelse av kunnskap om språkets struktur (Gjems, 2018, s. 62-63).

Lek er også en språkstimulerende aktivitet. Ifølge Ofstad (2021), er det språket som binder barn sammen i lek, og leken oppstår ved hjelp av språket (Ofstad, 2021, s. 58). For at leken skal være en arena for dette, ligger det også et ansvar for personalet i barnehagen at dette legges til rette for. Det er derfor viktig at det legges til rette for et inkluderende miljø hvor

forutsetningene er at alle barn kan delta i leken. Hvis et barn sliter med å delta i lek, må derfor den voksne veilede og støtte opp om barnet (Ofstad, 2021, s. 58).

Leken som krever mest språklig aktivitet, er rolleleken. Det kan også ifølge Ofstad (2021) forstås som den mest avanserte leken, og det er også rollelek som bidrar mest til å stimulere språket til barnet (Ofstad, 2021, s. 62). For at barnet skal kunne delta aktivt i rollelek, kreves det både språklig og sosial kompetanse. Samtidig er også rollelek i seg selv utviklende for dette. Rollelek er en stor del av barns barnehagehverdag og det er derfor viktig at vi legger til rette for at alle barn får delta i rollelek og at de får prøve seg i ulike roller (Ofstad, 2021, s. 63). Generelt er det mest grunnleggende i lek, at barn får utvikle alle aspekter ved språket. Når barnet leker, tar barnet et språklig initiativ, forhandler, forklarer, argumenterer, fantasierer, tøyser, tuller og begrunner det de gjør. For at barnet skal få en allsidig språklig erfaring, må også barnet erfare og utvikle et bredt lekerepetoar. For barnets del, er leken unik, da de voksne ikke kan bestemme på samme måte, det er ofte på eget initiativ og fantasi. Men det forutsetter også at vi som personalet legger til rette for gode språkstimulerende lekemuligheter i barnehagen (Høigård, 2013, s. 236).

For å legge til rette for god språkstimulering, må det være en forutsetning at det er et godt språkmiljø. Nærmiljøet rundt barnet, har mye å si for barnets språktilegnelse. Et barns språkmiljø består av personene rundt barnet. Dette kan være familie, personalet i barnehagen og andre personer som har tilknytning til barnet. Barn som må ha ASK som kommunikasjonsmiddel vokser opp i et vanlig språkmiljø, men har ikke samme forutsetninger som barn som tilegner seg språk på vanlig måte, da rammene for språklæring ikke er det samme. Derfor er det viktig at det er et godt tilrettelagt språkmiljø som gjør det enklere for barnet å fortolke andres kroppsuttrykk (Tetzchner og Martinsen, 2002, s. 308 og s. 309).

Gjennom samspill i barnehagen hvor barn og voksne sammen bruker språk, lærer vi om språk og hva ordene vi sier presenterer. Gjennom samhandling og dialog lærer vi ord og tilegner oss kunnskap. Vi erfarer også hvordan vi kan, eller bør uttrykke oss nå vi formidle noe, eller uttrykke oss til andre. Ved å gjøre oss slike erfaringer ved å ta i bruk ord som representerer tankene vi gjør oss, kan vi delta i samtaler (Gjems, 2011, s. 21).

Tidlig innsats legger til grunn for barns livslange læring. Språket har dermed stor innvirkning for hvordan barnet skal tilegne seg kunnskap og kognitiv utvikling. Dette tilsier at barnet må

kunne kjenne og bruke mange ord for å kunne ta i bruk språket som kunnskap. Gjems (2018) hevder at barnehagen er utdanningsinstitusjonen som bygger grunnmuren for barns læring (Gjems, 2018, s. 420). Gode, tette relasjoner mellom personalet og barna blir dermed viktig for god kvalitet i barnehagen. Dette forutsetter at personalet har høy kompetanse, slik at de kan støtte opp om barns interesse, utforskning og språktilegnelse (Gjems, 2018, s. 420).

Høigård (2013) hevder at et godt språkmiljø består av tre faktorer som er knyttet sammen. Det handler om menneskelig faktor, barnehagepersonalets kompetanse og menneskene (Høigård, 2013, s. 237). I dag er det ofte et rikt språklig og kulturelt mangfold i barnehagen, og det er derfor viktig at personalet drar nytte av det i barnehagens språkmiljø som en ressurs og ikke som et problem.

2.4 Inkludering og medvirkning.

Ifølge Statped (2020) handler inkludering om at vi legger til rette for, og tilpasser læringsmiljøet til mangfoldet til mennesker. Dette for å gi alle mulighet til å få delta i fellesskapet (Statped, 2020). Skal vi i barnehagen legge til rette for et inkluderende læringsmiljø, må vi verdsette mangfoldet som er i barnehagen. Samtidig som hvert enkelte barn skal bli sett og anerkjent, må vi også se på det helhetlige, som er felleskapet i barnegruppa. Da er det viktig at personalet også legger til rette for det. Pedersen (2015) trekker frem at i barnehagen handler det om at skal personalet legge til rette for inkludering, felleskap og mangfold. Dette for at mangfold kan bli anerkjent som det normale. Dette innebærer å fokusere på læringsmiljøet, og legge til rette for et inkluderende og romslig felleskap for hele barnegruppen (Pedersen, 2015, s. 151).

Barns medvirkning er også godt forankret i lovverket, blant annet i barnehagens verdigrunnlag, som er en forankring av verdiene til barnehageloven og rammeplanen (Moen, 2011, s. 36). Der presiseres det at alle barn, ut fra sine egne forutsetninger har rettigheter på å bli hørt, sett, være med i beslutninger og har rett til å uttrykke seg. Dette innebærer også ASK. Moen (2011) trekker fram at medvirkning handler om å få delta eller bidra. Det handler om å inkludere barnet og legge til rette for aktiv deltakelse og rom for at barnet kan få uttrykke seg (Moen, 2011, s. 64). Dette innebærer at selv om personalet kan komme med ideer og planlegge om hva de skal gjøre i henhold til for eksempel årsplanen sin, så må personalet også kunne justere aktiviteter basert på barnas interesser og ønsker.

3. Metode

3.1 Valg av metode

Kvale og Brinkmann (2015) trekker frem at ordet metode, betyr veien til målet (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 140). Ved valget av metode, var det problemstillingen min som styrte meg mot metodene mine, som er å ha en kvalitativ tilnærming med observasjon og intervju. Basert på temaet jeg har valgt, og problemstillingen jeg har laget, falt det naturlig å gå for det kvalitative, da de kvalitative metodene har som mening å gå mer i dybden ved å fange opp meninger, erfaringer og opplevelser som ikke kan måles eller tallfestes (Dalland, 2017, s. 52).

Kvalitativ tilnærming bidrar på sin måte til å gi en større forståelse for samfunnet vi lever i, og gir oss en innsikt i hvordan for eksempel barnehagen, barna og menneskene som jobber i barnehagen handler og samhandler (Dalland, 2017, s. 52). Med kvalitative tilnærminger handler det som sagt å gå i dybden. Ved å velge kvalitativ metode får jeg mer innsikt og dybdekunnskap om hvordan pedagogisk leder tenker om ASK som språkstøtte til barna på sin avdeling. Med andre ord får jeg mer konkrete opplysninger fra informant som jeg må tolke.

Bergsland og Jæger (2014) trekker fram at ved kvalitativ metode, får vi innsikt i menneskelig uttrykk i både språk og atferd. Både intervju og observasjon er basert på et subjekt- subjektforhold mellom meg som forsker og informanten jeg intervjuer. Begge parter påvirker forskningsprosessen (Bergsland og Jæger, 2014, s. 66). En kvalitativ tilnærming er preget av en induktiv tilnærming. Induktiv tilnærming handler om empiri til teori (Bergsland og Jæger, 2014, s. 66). Empiri kan forstås som erfaringer vi får av å søke ny kunnskap hvor det finnes begrenset forhåndskunnskap. I forarbeidet med å finne teori, var det lite teori om ASK som språkstimulering for alle barn uansett forutsetning. I teorien jeg har lest om alternativt supplerende kommunikasjon, handler det hovedsakelig om barn med ekstra utfordringer, som skal inkluderes inn i et fellesskap, og på den måten skal hele barnegruppen ta del i språkarbeidet. Ved å komme inn i en barnehage å få observere hvordan alle barna tar i bruk ASK, og få intervjuet en pedagogisk leder som har jobbet lenge med dette, får jeg nye erfaringer og kunnskap jeg kan se opp mot teorien jeg har funnet (Bergsland og Jæger, 2014, s. 67).

Veien til målet med min forskning er å oppnå forståelse for de sosiale fenomenene som finner sted når ASK er konstant tilgjengelig og blir brukt aktivt på en avdeling. Som forsker, blir

min jobb å fortolke disse fenomenene som oppstår i det jeg observerer og det informanten forteller meg i intervjuet (Bergsland og Jæger, 2014, s. 67).

Som innsamlingsstrategi har jeg valgt å metodetriangulere. Dette vil si at jeg tar i bruk mer enn en metode i min forskning (Bergsland og Jæger, 2014, s. 69). Jeg har valgt intervju og observasjon. Dette for å kunne belyse mitt tema med flere strategier. Ifølge Dalland (2017), kan observasjon gi nødvendige forutsetninger for intervjuet, og intervjuet kan utfylle bildet som observasjonen gir (Dalland, 2017, s. 96). Personlig fant jeg det veldig nyttig og skulle kombinere disse to. Dette ved å observere i forkant. Dette bidro til at jeg kunne komme med det jeg hadde observert underveis i intervjuet. Når jeg nå i ettertid har bearbeidet intervjuet, kan jeg se det opp mot det jeg har observert på avdeling.

3.2 Intervju

Målet med intervjuet er å få mer kunnskap om temaet jeg skriver om. Kvale og Brinkmann (2015) viser til at jeg må være bevisst om hva jeg spør etter i problemstillingen min, når jeg skal foreta intervju. Med andre ord så må jeg ha avklart formålet med intervjuet i forkant (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 140). Målet med intervjuer var å få innsikt i informantens erfaringer med å jobbe aktivt med ASK i barnehagen. Altså informantens empiriske kunnskap om sine opplevelser rundt temaet.

Kvale og Brinkmann (2015) viser til at i et intervju, skaper vi kunnskap sammen. Dette handler om samtalerelasjonen som oppstår med den som intervjuer, og den som blir intervjuet. Det som oppstår i den relasjonen der og da, er at vi produserer intervjukunnskap (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 37). Dette stiller krav til meg som skal intervju informant ved at jeg må vise empati og respekt ovenfor informanten jeg intervjuer. Derfor var det viktig for meg å fokusere på reflekterende spørsmål som omhandler hvordan barnehagen jobber med ASK og på hvilken måte. Jeg prøvde i mitt intervju og være nysgjerrig og ha et åpent sinn, på det informanten kom med.

3.3 Observasjon

Observasjon er en naturlig aktivitet vi mennesker gjør bevisst og ubevisst. Observasjon og intervju henger også sammen som metoder, da det er naturlig for både forsker og informant og observere kroppsuttrykk fra hverandre. Når observasjon blir brukt som metode, må vi skjerpe alle sansene våre. Dette for å få mer systematisk innsikt i det vi observerer (Dalland,

2017, s. 96). Ved å velge observasjon i denne oppgaven, får jeg også mer erfaring, kunnskap og ferdigheter som jeg kan ta med videre i min profesjon som barnehagelærer. Ved å få komme inn på avdeling og observere, får jeg se med mine egne øyne hvordan barna og personalet tar i bruk ASK, og på hvilken måte.

Ved å velge observasjon, fikk jeg også mye mer å jobbe med, da det ble lettere for meg å koble konkrete situasjoner, eller arbeidsmåter informantene fortalte meg om i intervjuet. Som observatør iakttar jeg andre mennesker og prøver å fange opp og skriver ned alle inntrykkene som jeg får av å observere. Dalland (2017) viser til at det handler om å sette sammen flere observasjoner og inntrykk, slik at vi får en mer helhetlig observasjon for å kunne lære noe om menneskene vi observerer. Det viktige da, blir å lagre det vi observerer (Dalland, 2017, s. 97). Jeg skrev ned underveis både praksisfortellinger og stikkord. Etter observasjonen og intervjuet, dro jeg hjem for å bearbeide materialet slik at jeg fikk med alle inntrykk.

Dalland (2017) viser til karakteristiske aspekter ved kvalitativ observasjon som jeg kjenner meg igjen i. Ved å finne svar på min problemstilling, var målet mitt å søke etter en helhetlig forståelse fra mine observasjoner. Dette ved å observere samspillet og relasjonene mellom barna og personalet, ved bruk av ASK på avdelingen. Ved å observere, og i etterkant intervjuet, fikk jeg innblikk i prosessen de har vært og er igjennom for å naturlig bruke ASK som språkstimulering i sin barnehagehverdag. Dette for å få en bredere dybdeforståelse i det jeg vil finne svar på i denne oppgaven. Det siste aspektet handler også om bevissthet over min egen rolle under observasjonene (Dalland, 2017, s. 101).

3.4 Planlegging av datainnsamling

For å kunne stille relevante spørsmål i intervjuet, dannet jeg meg et teoretisk grunnlag, for å kunne stille gode nok spørsmål, som kunne gi meg svar på problemstillingen min. Dette med tanke på språkutvikling og språkstimulering og ASK. Dette for å få en mer oversiktlig forståelse for hva jeg skal undersøke. Målet med intervjuet var å komme i dybden på hvorfor de tar i bruk ASK, hvordan de jobber med ASK og hva de har erfart med å bruke det (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 141).

I utarbeiding av min intervjuguide skrev jeg veiledende spørsmål med utgangspunkt i min problemstilling. Tjora (2021) viser til at det kvalitative intervjuet jeg har foretatt, også kan bli omtalt som semistrukturert. Dette er en annen betegnelse på dybdeintervju, og dette handler om at intervjuet mitt har en halvfast struktur (Tjora, 2021, s. 295). Jeg har utarbeidet en

intervjuguide med spørsmål om informantens tanker rundt temaet, og noen spørsmål om hvordan de konkret jobbet med dette på avdeling (se vedlegg, intervjuguide s. 35).

Jeg valgte i min observasjon å skrive ned to praksisfortellinger og skrive logg rett etter observasjonen. Ifølge Askland (2011) er slike observasjoner en usystematisk innsamling (Askland, 2011, s. 202). Min observatørrolle var i hovedsak å være en beskjeden gjest (Askland, 2011, s. 197). Som observatør, skal jeg påvirke situasjonen minst mulig. Dette var for å få ett oversiktlig blikk over samspillsmønsteret mellom barn, barn og voksne og generelt få ett overblikk i hvordan de bruker ASK på avdeling (Askland, 2011, s. 197). Med nysgjerrige barn og et personale som var klar over at de ble observert, ble det også naturlig for meg å være en deltakende observatør i noen situasjoner hvor de initierte kontakt med meg (Dalland, 2017, s. 97).

3.5 Utvalg av informanter

Jeg hadde hele tiden fokus på min problemstilling i planleggingen. Jeg tok et strategisk valg om å ha en informant i denne forskningen. Dette for å få innsikt i, hva informanten har erfart, og hvordan informanten reflekterer rundt språkarbeidet sitt, med fokus på alternativt supplerende kommunikasjon (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 148). Jeg ville også observere hvordan informanten, sammen med resten av personalet, jobbet med ASK på sin avdeling.

Jeg måtte kontakte en barnehage som hadde god erfaring ved å benytte ASK i et språkstimulerende læringsmiljø for alle barn på avdelingen. Jeg fant en barnehage som jobber med aktivt med ASK for alle barn på avdelingen. Deretter skulle jeg inn å observere hvordan barn og voksne tar det i bruk og hvordan de har tilrettelagt for dette på avdelingen. Etter å ha observert, skulle jeg intervju den pedagogiske lederen om tanker rundt dette temaet.

Jeg hadde planlagt å ta utgangspunkt i praksisbarnehagen jeg var i, under tredje-års praksis. Da jeg kom tilbake i fjerde-års praksis så brukte de litt tegn- til tale, men lite ASK ellers. Da måtte jeg tenke nytt, og kontaktet en annen barnehage jeg vet av erfaring, jobber aktivt med ASK opp mot både enkeltbarn, og hele barnegruppen. Informanten som stilte opp for observasjon og intervju, har mange års erfaring i barnehage. Informanten har bred erfaring innen ASK helt fra begynnelsen av karrieren, hvor informanten hadde ett barn på avdeling som hadde ASK som primærpråk på sin avdeling. På avdelingen bruker de ASK, i form av tegn- til tale og symboler.

3.6 Beskrivelse av gjennomføring

I forkant av intervju og observasjon sendte jeg informanten informasjon- og samtykkeskjema hvor jeg informerte hva jeg ville skrive om i oppgaven min. Jeg sendte også med intervjuguiden min, slik at informanten fikk tid til å forberede seg i god tid på svar og sette seg inn i temaet jeg ville spørre om. Jeg avtalte både intervju og observasjon på samme dag, slik at jeg fikk bearbeidet mine observasjoner og intervjuet informanten, rett etter jeg var ferdig i barnehagen.

Jeg startet observasjonen allerede når jeg kom inn i barnehagen. Det var ASK-symboler i garderoben, både en tematafle med klesplagg og en tematafle om vær. Når jeg kommer inn på avdelingen ser jeg ASK- symboler og tegn- til tale – bilder jevnt fordelt på avdelingen. I lekesoner, ved bordene hvor barna spiser og i kroken hvor de bruker å ha samlingsstund. Det er både konkrete ASK-symboler, tematafler og dagstavle. Det er også bilder av voksne og barn på avdelingen på dagstavlen.

Jeg kommer til frokosttid. Barna sitter rundt bordet, og jeg bytter på å være deltakende observatør og beskjeden gjest underveis i måltidet. Ved å observere på avdeling i forkant av intervjuet med pedagogisk leder, gir det meg ifølge Dalland (2017) nødvendige forutsetninger for selve intervjuet (Dalland, 2017, s. 96). Dette merket jeg i etterkant av intervjuet var svært nyttig, da jeg kunne relatere til spesifikke situasjoner som jeg kunne knytte opp til oppfølgingsspørsmål med informanten. Underveis under observasjonen fikk jeg observert hvordan voksne aktivt tok det i bruk i konkrete situasjoner som måltid og samlingsstund, men også hvordan blant annet et minoritetspråklig barn tok det i bruk i lek med de andre barna, når de lekte butikk.

Den sosiale relasjonen i intervjuet avhenger av min evne til å skape et trygt miljø hvor informanten kjenner på at det er trygt og fritt for hva vi skal snakke om. Samtidig som jeg har et ønske om å innhente informasjon og kunnskap fra personen jeg intervjuer, må jeg også vise et etisk ansvar underveis i intervjuet, ved å vise personen jeg intervjuer, respekt for hva informanten sier (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 35). Intervjuet foregikk etter observasjonen, og det var kun meg og informanten i rommet. Vi har kjennskap til hverandre fra før i profesjonell sammenheng, og det ble dermed en naturlig setting for oss å snakke sammen og reflektere rundt temaet. Jeg var bevisst på å stille åpne spørsmål, slik at jeg ikke la føringer for hva informanten skulle svare.

Jeg hadde i min observasjon planlagt at jeg skulle være en beskjeden gjest (Askland, 2011, s. 197). Jeg merket underveis i observasjonen at jeg måtte bytte på å rollene som beskjeden gjest og deltakende observatør (Dalland, 2017, s. 97). Jeg fikk observert mye den tiden jeg var i barnehagen, men i etterkant tenker jeg at jeg skulle ha vært der flere ganger, slik at jeg hadde fått observert andre aktiviteter og situasjoner, slik at jeg har fått enda mer innsikt i hvordan de jobber med ASK, for å få en mer helhetlig oversikt.

3.6 Analyse

I etterkant av intervju og observasjon, har jeg bearbeidet intervjuet og observasjonen. Jeg har også skrevet ned logg fra observasjonen og to praksisfortellinger, som jeg vil ta med i analysen og drøftingen min. Ifølge Dalland ligger grunnlaget for analysen allerede i intervjuguiden (Dalland, 2017, s. 87). Hovedfokuset mitt i denne analysen, er om jeg kan finne svar på problemstillingen min i observasjonen og intervjuet jeg har foretatt.

Koding er ifølge Kvale og Brinkmann (2015) første steg i analysen. Koding kan forstås som kategorisering av intervjuet og observasjonen jeg har gjennomført (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 226). Ved å lese gjennom intervjuet og observasjonene jeg har foretatt, koder jeg ved å hente relevante utsagn fra informant i intervjuet og se det opp mot det jeg har observert.

Når vi koder, prøver vi å finne likheter og ulikheter med funnene vi gjør. I mitt arbeid med koding har jeg prøvd å klargjøre og strukturere det på en slik måte at jeg får fjernet overflødig materiale som ikke har betydning for problemstillingen min. Tjora (2021) viser til at det jeg koder, danner utgangspunktet for funn, og hva jeg vil utvikle som temaer i analysen min. Det vil si at arbeidet med koding, strukturerer undersøkelsens resultatdel (Tjora, 2021, s. 230).

Jeg har organisert og strukturert materialet mitt med å lage en tabell over intervju og observasjon for å få oversikt over likheter og ulikheter som har resultert i flere temaer jeg kommer til å presentere i funn.

3.7 Kvalitetsvurdering/ metodekritikk

Som vurdering av det metodiske arbeidet må jeg se det opp mot validitet og reliabilitet. Validitet kan forstås som det som er relevant, eller gyldig (Dalland, 2017, s.40). Dette vil si at jeg må vurdere datamaterialet jeg har samlet inn og vurdere om det er relevant for problemstillingen min, og om funnene jeg har gjort er gyldige nok til å kunne brukes i

oppgaven min (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). Ifølge Bergsland og Jæger (2014) kan validitet knyttes opp mot bekræftbarhet. Dette handler om kvaliteten av tolkningen, og om forskningen min kan støttes opp av annen forskning (Bergsland og Jæger, 2014, s. 80). Informanten jeg intervjuet fikk intervjuguiden tilsendt i forkant. Dette kan påvirke validiteten både positivt og negativt. Informanten har hatt tid til å forberede seg på svarene. Med tanke på at jeg og informanten kjenner til hverandre fra før, kan dette også ha påvirket svarene jeg fikk. Jeg mener svarene jeg fikk, likevel danner et grunnlag som jeg kan drøfte opp mot teorikapittelet i denne oppgaven. Både med tanke på ASK, språkutvikling og språkstimulering. I forhold til observasjon, visste personalet at jeg kom dit for å observere hvordan de brukte ASK på avdelingen. Dette kan også ha påvirket hvordan de jobbet den dagen, med tanke hvor bevisste de var på hva jeg observerte. Det samme gjelder for barna, at jeg som ny voksen inne på avdelingen var der og observerte, og skrev ned det de gjorde. Dette kan for barna oppleves som en unaturlig situasjon, enn det de normalt opplever i en vanlig barnehagehverdag. I lys av dette, mener jeg at funnene jeg har gjort, viser validitet opp mot problemstillingen min.

Reliabilitet handler om pålitelighet, som vil si om arbeidet jeg presenterer, er til å stole på (Dalland, 2017, s. 55). I vurderingen av arbeidet må jeg vurdere troverdigheten i funnene jeg gjør i mine observasjoner og intervjuet. Både sett opp mot meg selv som forsker, og informanten som blir observert og intervjuet. For å gjøre oppgaven min pålitelig, har jeg på forhånd gjort et forarbeid med det teoretiske grunnlaget, jeg har utarbeidet en intervjuguide og sendt det til informanten på forhånd. I tillegg har jeg sendt informanten et informasjon- og samtykkeskjema.

I denne oppgaven er det viktig at jeg er kritisk til mitt eget arbeid og valgene jeg tar underveis. Siden det er jeg som har valgt dette temaet, og utarbeidet min problemstilling, må jeg hele tiden være bevisst på mitt ståsted i det jeg undersøker, med tanke på min forskerrolle (Kvale og Brinkmann, 2015, s.108). I denne oppgaven drar jeg med min erfaring fra barnehagen, og som mor til et barn som bruker ASK. Jeg har også i forkant, nøye valgt ut både teori, måten jeg ville observere på, og spørsmålene jeg ville stille i intervjuet. Dette vil si at med dette grunnlaget og mine forutsetninger, påvirker jeg det jeg vil finne svar om i min problemstilling. I følge Bergsland og Jæger (2014) er det nærmest umulig å ikke bli påvirket av egne forutsetninger i sin forskning, da jeg enten ubevisst, eller bevisst har mine tanker og meninger om temaet jeg skriver om (Bergsland og Jæger, 2014, s. 68). I lys av dette vil jeg

underveis i denne oppgaven, og med kvalitativ tilnærming, være bevisst min førforståelse og fokusere på å være objektiv i denne oppgaven.

Kvale og Brinkmann (2015) viser til generalisering. Generalisering handler om resultatene av forskningen, primært er av lokal interesse, eller om forskningen min for eksempel kan overføres til andre barnehager som inspirasjon (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 289). I min forskning har jeg gjennomført intervju og observasjon i en barnehage som har fokus på ASK som språkstimulering. Dette kan også gjelde i andre sammenhenger. Målet for mitt kvalitative studium, er å gi gode beskrivelser som kan gi svar på min problemstilling (Bergsland og Jæger, 2014, s. 81).

3.8 Etiske retningslinjer

Underveis i oppgaven har det vært gjort etiske hensyn, og behandlingen jeg har gjort med tanke på personopplysninger er et viktig aspekt ved forskningsetikken (Bergsland og Jæger, 2014, s. 83). Jeg har vært bevisst personvernet ved utelate barnehage, informant, øvrig personal og barna på avdelingen, slik at ingen kan spore seg frem til hvilken barnehage jeg har observert og intervjuet i. Med tanke på konfidensialitet (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 106), har jeg informert informanten om at alt jeg skriver ned i mine observasjoner og i intervjuet, er anonymisert hele veien.

Med tanke på informert samtykke (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 104), har jeg sendt informasjon- og samtykkeskjema i forkant av observasjon og intervju. Her har jeg sikret meg at deltakelsen fra informant er frivillig, og informant er informert om at det er mulig å trekke seg når som helst. Dette for å sikre kvaliteten av forskningen og ikke minst respekten overfor informanten som stiller frivillig. Jeg har ikke studert enkeltbarn, eller personalet, men heller situasjoner og aktiviteter i forbindelse med hvordan de jobber med ASK i barnehagen sin.

I forhold til konsekvens (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 107), sendte jeg intervjuguide i forkant av intervjuet. Intervjuet er gjort uten lydopptak, og jeg har valgt å ikke søke til NSD. Jeg har skrevet ned intervjuet og observasjonene mine for hånd, og avtalte med informant at jeg sendte inn transkriberingen av intervjuet og observasjonene mine, slik at informanten kunne legge til eller endre på sine svar. Siden jeg ikke hadde lydopptak, ville jeg sikre at informanten stod inne for det jeg skrev. Dette falt seg også naturlig, da det var kun en person jeg intervjuet til denne forskningen.

4 Presentasjon av funn og drøfting.

I dette kapittelet, vil jeg presentere funnene jeg har gjort, av å observere en avdeling som jobber aktivt med ASK, og intervjuet jeg gjennomførte med pedagogisk leder på avdeling. Funnene drøftes opp mot teoridelen. Jeg har valgt å dele funnene mine opp i delkapitler, for så å drøfte hvert enkelt funn i hvert delkapittel. Dette for at det skal bli mer oversiktlig for leseren. Jeg har valgt dette strategisk, etter å ha kodet og kategorisert mine funn, slik at det skal gi en mer helhetlig sammenheng mellom funn og teori. Jeg kommer også til å trekke inn direkte sitat fra informant underveis i dette kapitelet, som jeg mener er relevant med tanke på problemstillingen. Funnene jeg har trukket fram av observasjon og intervju, er funn jeg ser som relevante for problemstillingen min:

«På hvilken måte ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen?».

I denne forskningen har jeg kodet meg fram til fem funn som er relevante for problemstillingen min, som har vært i fokus gjennom hele oppgaven: Tidlig innsats og førstehåndserfaringer, individuelle forskjeller, felles språk, felleskap og tilhørighet og til slutt kunnskap og kompetanse.

4.1 Tidlig innsats og førstehåndserfaringer

Gjennom mine observasjoner, opplever jeg at avdelingen tar i bruk ASK for hele barnegruppen. I det jeg kom inn i barnehagen, var det ASK-symboler allerede i garderoben. Gjennom alternativ supplerende kommunikasjon som ASK-symboler og tegn- til tale, har avdelingen et stort fokus på språkarbeid og språklig utvikling. Dette ved å gjøre språket tilgjengelig for barn på ulike måter, med fokus på å skape et godt språkmiljø. Jamfør rammeplanen observerte jeg at språk er gjort tilgjengelig på flere ulike måter på avdelingen, ved å ta i bruk verbalspråk, ASK-symboler og tegn- til tale om hverandre.

I rammeplan for barnehagen står det «Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, herunder tegnspråk. Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19).

I begynnelsen av intervjuet, startet jeg med å spørre hvordan de jobbet med språkarbeid, og språkstimulering på deres avdeling. Informanten svarer dette:

«Jeg har fulgt gruppen siden de gikk på småbarn og vi startet allerede da med alternativ supplerende kommunikasjon. Dette var for å kunne synliggjøre hva vi skulle gjøre gjennom for eksempel en dagsplan, bleieskift og mat».

Ved å observere hvordan avdelingen jobber med alternativ supplerende kommunikasjon, og hva informanten forteller meg i intervjuet, tolker jeg det slik at personalet bevisst har tatt et valg om å ta i bruk ASK i språkarbeidet allerede på småbarn, som blant annet tidlig innsats med tanke på språkutviklingen til barnegruppen. Jeg opplever det slik hen, at personalet har sett språkmiljøet på avdelingen som en ressurs. Dette ved å ha en barnegruppe med ulike forutsetninger og har dratt nytte av det som et verktøy for barns tilegnelse av språket (Gjems, 2018, s. 11). Slik som informanten sier, er dette for å synliggjøre og konkretisere de ulike aktivitetene de skal gjøre. Jeg spurte da, om informanten mener det er viktig å starte allerede på småbarnsavdeling med ASK-symboler, for så å videreføre det på storbarnsavdeling. Informanten svarer da:

«Med tanke på ASK, ser vi forskjell på barna som starter med det tidlig, og de barna som begynner etter hvert som de kommer inn i barnegruppen. De fleste voksne på denne avdelingen har fulgt barna siden de var på småbarns-avdeling, hvor de startet med ASK allerede da».

Dette fremhever det Gjems (2018) hevder om tidlig innsats. At språket har stor innvirkning på hvordan barnet skal tilegne seg kunnskap og kognitiv utvikling (Gjems, 2018, s. 420). Slik jeg oppfattet det informanten fortalte meg, var at de barna som startet tidlig på småbarnsavdeling, hadde lettere for å ta i bruk ASK som en naturlig del av språket enn de barna som har begynt på avdelingen i senere tid. Dette sett i lys av det Gjems (2018) hevder, at barnehagen en utdanningsinstitusjon som bidrar med å legge grunnlaget for barns læring (Gjems, 2018, s. 420). Et oppfølgingsspørsmål jeg da skulle ha kommet med, er hvordan dette har påvirket de barna som kom senere, med tanke på språkutviklingen. Jeg skulle da ha spurt om personalet ser forskjell hos språkutviklingen på de barna som tidlig begynte med ASK som språkstøtte, enn de barna som kommer senere, og ikke tar det så aktivt i bruk.

Videre forteller informanten meg at ASK blir mest brukt i det praktiske arbeidet enn i de hverdagslige samtalene med barna. Med det praktiske arbeidet, mener informanten konkrete

situasjoner eller aktiviteter som samlingsstund, do-gåing, påkledning hvor det blir mer fokus på konkretisering av det de skal gjøre, og ikke hva de gjør der og da. Hun understreker at ASK er lett tilgjengelig i form av symboler som er festet på de voksne ved hjelp av nøkkelknipper, og at det er ASK- symboler i alle rom. Videre forteller hun meg:

«Bildene kan oppfattes veldig konkret for barna. Det blir visuelt synlig for barna. Dette ved å aktivt bruke ASK som hjelp til ordforståelse hos barna».

Dette kan ses i lys av det Melby-Lervåg og Lervåg (2018) trekker frem om barnets semantiske utvikling. Ved at personalet bruker ASK-symboler, eller tegn- til tale i konkrete situasjoner som for eksempel ved samlingsstund, hvor de konkretiserer og støtter opp med symboler og tegn- til tale om hva de skal gjøre i dag. Ved å synliggjøre det slik, bidrar dette barnets forståelse av betydning av ordet (Melby-Lervåg og Lervåg, 2018, s. 155).

Informanten trekker frem flere elementer i samtalen som fremhever barnets førstehåndserfaringer. I rammeplan for barnehagen står det at «Barnehagen skal bidra til at barn leker med språk, symboler og tekst og stimulere til språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 30).

Blant annet trekker informanten frem arbeidet med barn, som ikke klarer verbalt å uttrykke hva de vil ha til mat. Informanten forteller meg at de blant annet tar i bruk en stor tematavle (Statped, 2022) som spisebrikke på plassen til barnet, hvor det i midten er et bilde av en tallerken. På den ene siden er det ASK-symboler som bidrar til å formidle ulike ytringer som for eksempel hva barnet vil ha, hva barnet liker og ikke liker. På den andre siden er det bilder av ulike alternativer slik som drikke, brød, middag, knekkebrød og ulike påleggsalternativer som barnet kan velge i. I måltidsituasjonen kan da barnet og en voksen samhandle gjennom å pekeprate (Statped, 2022). Når den voksne, eller barnet peker, prøver de også å uttale verbalt det den voksne spør om, eller det barnet svarer. På denne måten konkretiserer de det de gjør, slik at barnet gjør seg erfaringer ved å kunne ytre ønsker, gjennom samspill med den voksne.

Dette kan ses opp mot det Andresen (2020) hevder, at flere barn kan dra nytte av ASK med tanke på språkforståelse, som igjen er positivt for barnets språkutvikling (Andresen, 2020, s.32). Videre forteller informanten meg:

«Det jeg liker med ASK er at alle symbol er like. Hvis det viser seg at det er flere barn som har behov for å ta i bruk ASK som et supplerende kommunikasjonsmiddel, så bruker vi samme

symbol som vi bruker ellers på avdelingen. På denne måten blir det gjenkjennbart og ikke minst oversiktlig for barna».

Med det jeg har observert, og etter å ha analysert intervjuet, kan det oppfattes slik at personalet på avdelingen jobber aktivt med at barnet skal få førstehåndserfaringer med referenter. For eksempel i samlingsstund har jeg observert at personalet tar i bruk både ASK og konkreter. På den måten tilrettelegger de for at barnet får erfare på ulike måter som bidrar til at barnet utvikler et grunnlag for begrepsdanningen (Høigård, 2013, s. 163).

4.2 Individuelle forskjeller.

«Vi bruker det til alle på hele gruppen, og det er tilgjengelig på vegg til alle, men samtidig er også noe konkret rettet mot enkeltbarn som trenger spesialtilpasset opplæring, eller minoritetspråklige barn som trenger støtte i språket».

Informanten forteller til meg at personalet observerer hele barnet. Både i det daglige og med kartleggingsskjema som Tras og Alle-med. Dette for å få et helhetlig bilde av barnet. Slik som Andresen (2020) fremhever, er denne barnegruppen sammensatt av barn med ulike forutsetninger. Noen har store kommunikasjonsvansker, andre kan være minoritetspråklige og det er også barn uten uttalte kommunikasjonsvansker (Andresen, 2020, s. 46). Videre forteller informanten meg:

«Tidligere brukte vi for eksempel spisebrikker for alle minoritetspråklige barn slik at de hadde det foran seg på plassen sin. Vi erfarte med å gjøre dette, at for eksempel et barn pratet mindre, og heller fokuserte på å peke fremfor å bruke verbalspråk. Vi opplevde da at barnet begynte å prate verbalt når spisebrikken ble fjernet».

I teorikapittelet mitt skrev jeg om at arv og miljø spiller også inn på barnets språkutvikling (Melby-Lervåg og Lervåg, 2018, s. 156). Her har personalet observert og tilrettelagt det slik at barnet, som kanskje ble trukket tilbake verbalt av ASK, får mulighet til å uttrykke seg verbalt ved å ta det bort. Dette handler igjen om at personalet ser det helhetlige bildet av barnet, og måten barnet uttrykker seg på. ASK har holdt igjen barnet verbalt språklig, og de så at dette endret seg, når de fjernet spisebrikken. Dette funnet finner jeg spesielt interessant, da all teori viser bare positive sider med ASK som språkstøtte, uansett. Blant annet Andresen (2020) som fremhever at alle kan ha god nytte av ASK (Andresen, 2020, s. 46). Det informanten forteller meg, er et enkelttilfelle, men får meg til å reflektere om ASK bare er positivt. Da handler det kanskje om å se enkeltbarnet med sine forutsetninger og sine behov med tanke på

språkutvikling og jobbe ut ifra det. Det som fungerer for et barn, fungerer kanskje ikke for et annet barn. Videre sier informanten at de også har erfart god støtte i å ta i bruk en tematavle som spisebrikke for andre barn. Informanten summerte det til, at det er veldig individuelt.

4.3 Felles språk

Informanten forteller meg videre at det blir et felles språk ved å for eksempel ta det i bruk i dagsplan i samling, og slik opplevde jeg det også i samlingsstunden jeg observerte.

Jeg trekker meg tilbake når det er samlingsstund og er da beskjeden gjest. Barna sitter i en halvsirkel og pedagogen sitter ved siden av dagstavlen. De synger morgenssang og begynner å snakke om dagen i dag. De starter først med hvilken dag det er, hvilken måned det er og hvordan været er ute. Her bruker pedagog aktivt tegn til tale. Mens pedagogen begynner med tidslinjen for dagen, peker hun på hver aktivitet og benevner tydelig med ASK-symbolene, mens hun også har fokus på barna. «I dag har vi spist frokost, vi skal gå på do, vaske hender, kle på oss og gå på tur. Så skal vi vaske hender, spise lunsj, ha hvilestund, gå på do/ vaske hender, fruktmåltid, og leke ute på slutten av dagen». Barna titter på tavla og jente 4 år spør «skal vi ikke hjem idag?». De andre barna ser på dagstavla med undrende blick. «Jo dere skal hjem etter vi har vært ute ja» svarer pedagogen. «Men du pekte ikke på hjem» fortsetter jente 4 år. Pedagoger ler og peker på hjem- symbolet, og sier «også skal vi hjem».

Det jeg observerer, samsvarer mye med det informanten forteller meg i intervjuet. At det blir veldig konkret og visuelt synlig for barna. Dette ved å visualisere språket med hjelp av bilder (Andresen, 2020, s. 32). Informanten trekker også fram leken hvor ASK kan brukes som støtte for barn som trenger det.

Barna bruker kanskje ikke ASK så mye med hverandre i samspill, men det er tilgjengelig. Ved at for eksempel minoritetsspråklige barn kan peke og få hjelp til å benevne i lek. Ta for eksempel dagstavlen vi har på avdelingen. Det er tilgjengelig for alle å se i løpet av hele dagen for barna. Dette blir et fellesskap hvor alle har tilhørighet i gruppa. Samtidig vet barna hva som er felles for gruppa og for fellesskapet.

Da jeg var i barnehagen og observerte, observerte jeg at en gruppe jenter lekte butikk, altså rollelek. Ved siden av butikken var det hengt opp en tematavle med ulike matvarer. Ei minoritetsspråklig jente kommer bort til dem og skal handle mat. Hun sier først på morsmål

hva hun vil handle. De andre barna skjønner det ikke. Så peker hun på et bilde av yoghurt. De andre barna sier «yoghurt», og jenta svarer da «ja, yoghurt» og leken fortsetter.

Det jeg observerte kan ses i lys av det Ofstad (2021) nevner, om at det kreves språklig kompetanse for at barnet skal kunne delta i rollelek (Ofstad, 2021, s. 63). Jeg opplever i mine observasjoner at personale på denne måten tilrettelegger jamfør rammeplanen. I rammeplan for barnehagen har leken en sentral plass. Blant annet står det at «Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 17). Slik jeg observerte det, gir tematavlen støtte til barnet, som ikke klarer å uttrykke det norske ordet for yoghurt, men at hun drar nytte av tematavlen ved siden av, slik at hun får deltatt i leken ved å ta språklig initiativ, forhandler, forklarer og samhandler med de andre barna (Ofstad, 2021, s. 63).

4.4 Fellesskap og tilhørighet

Fellesskap og tilhørighet er fellesnevner i teorien jeg har lest så langt, og det pedagogisk leder formidler til meg i intervjuet. I rammeplan for barnehagen står det «Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Samtidig skal barnehagen gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av et fellesskap» (Kunnskapsdepartementet, 2017, 11). Slik som det står i rammeplanen, skal vi i barnehagen legge til rette for et godt og inkluderende fellesskap. Det informanten forteller meg kan ses opp mot nødvendigheten av at personalet jobber aktivt med å tilrettelegge for språkmiljøet, slik at alle barn får mulighet til å uttrykke seg på sin måte (Tetzchner og Martinsen, 2002, s. 308 og s. 309). Når jeg kommer til hovedspørsmålet mitt i intervjuet med informanten, som omhandler konkret problemstillingen min (se vedlegg, intervjuguide, s.35), får jeg til svar:

«Alle bør bruke det, og jeg ser på dette som en positiv side med tanke på fellesskap, språkutvikling og språkstimulering. Det jeg har gjort meg erfaringer med, er at det er nyttig å ta det i bruk så tidlig som mulig. På denne måten har jeg sett at det fører til en felles forståelse av for eksempel hvordan dagen blir. Det blir konkretisert på en tydelig måte som er forståelig for hele barnegruppen som sin helhet».

Samtidig som hvert enkelt barn skal bli sett og anerkjent, må personalet også se på det helhetlige som handler om fellesskapet i gruppen. Med det jeg har observert og har inntrykk av

etter intervjuet med pedagogisk leder, er dette noe de jobber for, med å dra nytte av mangfoldet i gruppa som en ressurs. Dette ved at personalet retter fokuset på læringsmiljøet i barnehagen (Pedersen, 2015, s. 151). Informanten utdyper videre om hva hun mener om ASK og felleskap:

«Det bidrar jo til en felles forståelse i barnegruppa. Det blir jo noe barna gjør sammen som for eksempel i samlingsstund hvor alle deltar i samme aktivitet med felles fokus og felles forståelse».

Ut ifra det informanten forteller meg, kan det tolkes slik at personalet og barna i samspill i felles aktiviteter, fører dette til læring og kunnskap. Med felles fokus bidrar dette til erfaringer barna gjør seg, som igjen bidrar til barns tilegnelse av språk. Dette kan knyttes opp mot det Gjems (2011) hevder, at vi lærer om språk ved å bruke språk i samhandling med hverandre (Gjems, 2011, s. 21). I rammeplan for barnehagen står det at «Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 12). Ved å ta i bruk ASK som felles språk i fellesskapet, kan dette tyde på at personalet legger til rette for et inkluderende og romslig samhold (Pedersen, 2015, s. 151). Samtidig som de har fokus på fellesskapet, har de også fokus på enkeltbarnet i fellesskapet, som for eksempel det minoritetsspråklige barnet som hadde bedre forutsetning for å delta i det språklige fellesskapet, ved å fjerne tematavlen slik at barnet fikk bedre forutsetning for å uttrykke seg verbalt.

4.5 Kunnskap og kompetanse

Det siste funnet jeg har gjort meg i denne forskningen handler om personalets kunnskap og kompetanse. Informanten formidlet at det er for lite kunnskap, om det å inkludere alle barn i å bruke ASK på avdelingen. Det er kun rettet mot enkeltbarn med «særskilt behov». Informanten ønsker mer kurs om dette fordi informant ønsker mer kompetanse innen dette. Noe jeg fant interessant var at i starten av intervjuet fikk jeg dette til svar fra informanten:

«Vi har brukt ASK aktivt i flere år, med både enkeltbarn og barnegruppe. Både til barn med særskilt behov og til minoritetsspråklige og generelt for barnegruppen».

Med det jeg observerer når jeg er der, og ut ifra det informanten formidler til meg, opplever jeg at informanten reflekterer over temaet, og har en bred erfaring med ASK på avdeling, både for enkeltbarn og for fellesskapet. I det samme svaret legger informanten til:

«Jeg vil legge til at vi har aldri fått ett ordentlig kurs og vi er usikre på om vi gjør det på den rette måten», men vi har ASK tilgjengelig på ulike måter, både rettet mot enkeltbarn og felleskapet».

Selv om informanten har benyttet ASK for alle barn, i flere år, virker informanten fortsatt veldig usikker på dette om de gjør det rett. Et oppfølgingsspørsmål jeg da burde ha kommet med, er hva er den rette måten, og er det noen rett måte? Jeg undrer også på om usikkerheten til informanten kan handle om at ASK i utgangspunktet, er et spesialpedagogisk hjelpemiddel, som igjen fører til usikkerhet hos informanten med tanke på sin kompetanse. Fra mitt ståsted observerer jeg aktive voksne som tilrettelegger for felleskap og rike språkarenaer i barnehagen, både inne på avdeling, men også ute i garderoben og toalett. ASK er slik jeg forstår det, et språkstimulerende hjelpemiddel, som primært handler om å støtte et barn i språket på en alternativ måte, enten det er til støtte for barnet, eller barnets primærspråk (Andresen, 2020, s. 8). I barnehagen kan vi finne språkstimulerende aktiviteter som øker eksponeringen for språk. Språkstimulering handler om personalets arbeid med tiltak, aktiviteter og tilrettelegging (Selås, 2017, s. 185). Ifølge Selås handler også språkstimulering om å forbedre kommunikasjonen til barnet på språket, og tilføre barn språklige erfaringer med at personalet støtter opp om, og styrke barnets lyst og vilje til å kommunisere (Selås, 2017, s. 185).

5. Avslutning

Jeg har i denne bacheloroppgaven observert, intervjuet og forsket på barns språkstimulering med hjelp av alternativ supplerende kommunikasjon. Dette for å finne svar på problemstillingen min:

«På hvilken måte kan ASK støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen?».

Jeg valgte å ha en kvalitativ tilnærming, ved å metodetriangulere observasjon og intervju som metode. Dette for å samle inn datamateriale til denne oppgaven. Ved å ha valgt en kvalitativ tilnærming, mener jeg at jeg har fått mer innsikt og dybdekunnskap i temaet. Dette ved å observere en avdeling, og intervju pedagogisk leder som jobber aktivt med ASK som språkstøtte på sin avdeling. Med dette har jeg erfart mye og har tilegnet meg ny kunnskap som jeg har analysert ved å kode datamaterialet for å kunne finne likheter og ulikheter med det jeg observert, og det pedagogisk leder formidlet til meg. Etter å ha kodet datamaterialet fant jeg fem funn som jeg mener kan gi meg et adekvat svar på problemstillingen min. Videre har jeg drøftet dette opp mot teorikapittelet jeg har skrevet i denne oppgaven, for også å finne likheter og ulikheter.

Innledningsvis viser jeg til hvordan ASK som felles språk, kan fungere som et ledd, i å inkludere alle barn i et felleskap. Jeg viser også til i innledningen av denne oppgaven, om alle barn kan dra nytte av ASK. Med utgangspunkt i teorikapittelet, observasjonen og intervjuet jeg hadde med pedagogisk leder, handler både ASK og barnets tilegnelse av språk, om språkstimulering i et tilrettelagt språkmiljø. For at barnet skal få forutsetning for en god språkutvikling, med eller uten hjelp av ASK, handler det primært om hvordan personalet tilrettelegger og finner metoder som gjør at språkmiljøet bli inkluderende og motiverende nok til å styrke barnets språkutvikling. Ut ifra min forskning og dypdykk i dette temaet, er det flere måter ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn. I mine funn fra denne forskningen, har jeg gjort fem funn, som jeg mener er tett knyttet opp mot hverandre. Ved at personalet gjør ASK tilgjengelig for alle barn, legger de til rette for de som har behov for å støtte seg til det. Dette ved at barnet kan gjøre seg førstehåndserfaringer, eller som en inngang til språklig samhandling med andre. Det blir også et felleskap ved at en barnegruppe med ulike forutsetninger, også har ulike måter å uttrykke seg på. Ved å tilby ASK som noe konkret og visuelt synlig, kan dette bidra til felles forståelse, felles fokus og kan bidra til et inkluderende felleskap, som gir rom for ulike måter å uttrykke seg på.

6. Litteraturliste:

- Andresen, G.H. (2020). *Alternativ supplerende kommunikasjon (ASK) for alle barn i barnehagen. Hvordan komme i gang?* Pedlex.
- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i barnehagehagelærerens arbeid på grunnlag av observasjon.* Gyldendal norsk forlag AS.
- Barnehageloven/bhl. (2005). Lov om barnehager (barnehageloven) (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64/§39>
- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I Bergsland, M.D. & Jæger, H (red). Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen. (s.66 – s.83). Cappelen Damm akademisk.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utgave.) Gyldendal.
- Gjems, L. (2018). Barn, språk, læring og lek. I Glaser, Størksen, I., & Drugli, M. B. *Utvikling, lek og læring i barnehagen. forskning og praksis* (2. utg.). (s. 420). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Gjems, L. (2011) Innledningskapittel. I Gjems, L. & Løkken, G (red.). *Barns læring om språk og gjennom språk. Samtaler i barnehagen.* Cappelen Damm AS.
- Gjems, L. (2018). Dette vet vi om barnehagen. Språkstimulerende læringsmiljøer. Gyldendal Akademisk.
- Høigård, A. (2013). *Barns språkutvikling muntlig og skriftlig* (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver.* Pedlex.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Melby- Lervåg, M & Lervåg, A. (2018). Språklig utvikling hos barn fra null til fem år. I Glaser, Størksen, I., & Drugli, M. B. (red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen. forskning og praksis* (2. utg.). (s. 154 – s. 156). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Moen, K.H. (2011). *Nærmiljø Og Samfunn I Barnehagen* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Ofstad, G.H. (2021). *Den lærerike hverdagssamtalen i barnehagen*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Pedersen, K. (2015). *Ut fra egne forutsetninger*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Selås, M. (2017). Språkstimulering. I Selås, M & Gujord, A-K, H. (red.), *Språkmøte i barnehagen*. (s. 185). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Statped. (29.09.21). Hva er alternativ supplerende kommunikasjon (ASK). Hentet 03.03.22 fra <https://www.statped.no/ask/hva-er-alternativ-og-supplerende-kommunikasjon-ask/>
- Statped. (13.11.20). Hva er inkludering. Hentet 07.04.22 fra <https://www.statped.no/temaer/inkludering/hva-er-inkludering/>
- Statped. (04.04.22). Pekeprate hver dag- eksempler på tematavler. Hentet 07.04.22 fra <https://www.statped.no/globalassets/laringsressurs/dokumenter/02-bokhefte/pekeprate-hver-dag-eksepler-pa-temataveler.pdf>
- Størksen, I. (2018). Sosial utvikling. I Glaser, Størksen, I., & Drugli, M. B. (red), *Utvikling, lek og læring i barnehagen. forskning og praksis* (2. utg.). (s. 79). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tetzchner, S.V. & Martinsen, H. (2002). *ASK- en innføring i tegnspråkopplæring og bruk av kommunikasjonshjelpemidler for mennesker med språk og kommunikasjonsvansker*. Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4.utg.). Gyldendal Akademisk.

7. Vedlegg

7.1 Vedlegg: Informasjon- og samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«På hvilken måte ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt, hvor formålet er å finne ut hvordan et kommunikasjonshjelpemiddel som ASK er, kan fungere som ett språkstimulerende verktøy for alle barn i barnehagen, og spesifikt på hvilken måte. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg vil med denne bachelor finne ut:

«På hvilken måte ASK kan støtte språkutviklingen for alle barn i barnehagen».

Dette ved å finne ut hvordan en avdeling tar i bruk ASK i sin barnehagehverdag for alle barna på avdelingen. Jeg ønsker å innhente datamateriale for min forskning ved å få innsikt i hvordan en avdeling jobber aktivt med ASK. Jeg ønsker derfor å komme i barnehagen og observere hvordan personalet og barna bruker ASK i språkarbeidet sitt. Jeg ønsker også å intervjuer pedagogisk leder om sine tanker og refleksjoner rundt temaet jeg skal skrive om.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å ta i bruk kvalitativ metode i min oppgave. Dette for at jeg skal få mer innsikt/ dybdekunnskap om hvordan pedagogisk leder tenker om ASK som språkstøtte til barna på sin avdeling. Dette vil si at jeg kommer i barnehagen for å få et helhetlig bilde av arbeidet med ASK på avdeling. Med mine observasjoner vil jeg observere hvordan dere har tatt i bruk ASK i forhold til rom. Hvordan barna tar i bruk det og hvordan personalet bruker det i sin barnehagehverdag. Med tanke på intervju, ønsker jeg å intervju en pedagogisk leder til denne oppgaven. Intervjuet vil bli gjennomført i barnehagen etter observasjonen. Det vil foregå på et egnet rom i barnehagen. Jeg kommer til å skrive ned observasjonene og intervjuet for hånd. Alt vil være anonymisert.

- *Hvis du ønsker å delta i prosessen, kan vi avtale tidspunkt. Jeg ønsker å være ca. en dag i barnehagen. Intervjuet vil ta omtrent 30-45 min. Jeg kan gjerne sende deg intervjuguiden på forhånd, slik at du får sett på spørsmålene jeg vil stille, og du får også da et innblikk i det jeg vil observere også. Dere kan gjerne opplyse til foreldre at de kontakte meg hvis de lurer på noe, men jeg vil spesifisere at jeg kommer ikke til å fokusere på enkeltbarn, men heller barn i samspill med hverandre og ved å bruke alternativt supplerende kommunikasjon i et språkmiljø.*

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 22.april 2022

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Veileder)

Marianne Johnsen Ryen & Atle Krogstad

Student

Iselin Megård

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barns språkstimulering med hjelp av alternativ supplerende kommunikasjon.» Jeg samtykker til:

å delta i intervju og observasjon

Dato: 11.03.2022

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

7.2 Intervjuguide:

Intervjuguide bachelor: Iselin Megård,

Problemstilling:

«På hvilken måte kan alternativ supplerende kommunikasjon støtte språkutviklingen til alle barn i barnehagen?»

1. Hvordan jobber dere med språk/ språkstimulering på deres avdeling?

- Begrep, hverdagssamtaler?

2. Er dere kjent med ASK? (Alternativ supplerende kommunikasjon)

Hvis ikke:

«Personer med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon er barn, unge og voksne som må bruke andre former enn tale i direkte kommunikasjon med andre. Å kommunisere på andre måter kalles alternativ og supplerende kommunikasjon, forkortet til ASK. Alle trenger språk for å utvikle seg. ASK er personens språk, og måte å uttrykke seg på. Det er helt nødvendig for denne personens utvikling at han eller hun får opplæring i, og har tilgang på dette språket. Bare på den måten kan de lære og utvikle seg».

<https://www.statped.no/ask/hva-er-alternativ-og-supplerende-kommunikasjon-ask/> Lastet ned: 02.03.22 kl. 20:46

3. Observerer dere barnas kommunikasjon med hverandre, og til dere voksne?

- På hvilken måte?

4. Bruker dere ASK aktivt på avdelingen?

- Bilder/ symboler og/ eller tegn til tale?

- Brukes det til alle barna på avdelingen, eller er det barn med særskilte behov som hovedsakelig bruker det i hverdagen, eller minoritetsspråklige?

- Har dere erfaringer om å bruke det til minoritetsspråklige barn?
I så fall hvilke?

- I hvilke situasjoner og eventuelt hvilke rom (både inne og ute) tar dere i bruk ASK?
(F.eks. rom, knippe på klær, dagstavle, ute, måltid, toalett osv.)

- Hvilke tanker gjør du deg rundt barnas kommunikasjon med hverandre med tanke på ASK tilgjengelig på avdeling?

- Hva med de voksnes kommunikasjon med barna? Bruker de voksne ASK i de hverdagslige samtalene?

5. Hvilke tanker gjør du deg med tanke på alternativ supplerende kommunikasjon som støtte språkutviklingen til alle barn i barnehagen?

- *I tilfelle ja*- Hvordan komme i gang?

- Hvordan tror du ASK kan bidra til å styrke barns semantiske kompetanse?

- Har du gjort deg erfaringer?